

התמודדות עם אובדן

בקרובי אקדש - בכהנים גדולים הקרובים אלי לשרתני אני רוצה להתקדש, ולא שיתחלל שמי ועבודתי. שכן אמר לי הקב"ה והכהן הגדול מאחיו וגו' את ראשו לא יפרע ו[את] בגדיו לא יפרם [וגו'] ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו, הא אם לא יצא קידש - ואין מוקדם ומאוחר בתורה - ולכך אל תניח העבודה, שאתה כהן גדול, ולא תצא ולא תחלל אלא יתקדש הקי' ועבודתו על ידך:

ו. משנה מסכת אבות פרק ד משנה כב

הוא היה אומר הילודים למות והמתים להחיות והחיים לידון לידע להודיע ולהודע שהוא אל הוא היוצר הוא הבורא הוא המבין הוא הדיין הוא עד הוא בעל דין והוא עתיד לדון ברוך הוא שאין לפניו לא עולה ולא שכיחה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד שהכל שלו ודע שהכל לפי החשבון ואל יבטיחך יצרך שהשואל בית מנוס לך שעל כרחך אתה נוצר ועל כרחך אתה נולד ועל כרחך אתה חי ועל כרחך אתה מת ועל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

ז. הרב סולובייצ'יק, קול דודי דופק עמ' 67

בדימנסיה השנייה של קיום האדם - היעוד - לובשת שאלת הסבל צורה חדשה. קיום יעודי - כיצד? זהו קיום פעיל כשאדם ניצב לעומת הסביבה, שהושלך בה, מתוך הבנת יחודו וסגולתו, חירותו ויכולתו שלא לקפח במאבקו עם החוץ את עצמותו ועצמאותו. סיסמת ה"אני" הייעודי היא: "על כרחך אתה נולד ועל כרחך אתה מת אבל ברצונך החופשי אתה חי". האדם נולד כאובייקט, מת כאובייקט, אבל ביכולתו לחיות כסובייקט, כיוצר ומחדש, המטביע על חייו את חותמו האינדיבידואלי והחורג מן האבטומטיות אל הפעילות היצרנית. תעודתו של האדם בעולמו, על פי היהדות, היא להפוך גורל ליעוד: קיום מופעל ומושפע לקיום פועל ומשפיע: קיום מתוך אונס, מבוכה ואילמות - לקיום מלא רצון, מעוף ויוזמה. ברכתו של הקב"ה ליציר כפיו ממצה את כל תפקידו: "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה". כבשו את הסביבה והדבירו אותה תחתיתכם. אם לא תמשלו בה, היא תשעבד אתכם. היעוד מעניק לו לאדם עמדה חדשה בעולמו של הקב"ה: הוא נותן לו כתר מלכות, והאדם הופך שותפו של הקב"ה במעשה בראשית.

ח. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ס עמוד ב

ת"ר: כשחרב הבית בשניה, רבו פרושין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין. נטפל להן ר' יהושע, אמר להן: בני, מפני מה אי אתם אוכלין בשר ואין אתם שותין יין? אמרו לו: נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי מזבח, ועכשיו בטל? נשתה יין שמנסכין על גבי המזבח, ועכשיו בטל? אמר להם: א"כ, לחם לא נאכל, שכבר בטלו מנחות! אפשר בפירות. פירות לא נאכל, שכבר בטלו בכורים! אפשר בפירות אחרים. מים לא נשתה, שכבר בטל ניסוך המים! שתקו. אמר להן: בני, בואו ואומר לכם: שלא להתאבל כל עיקר אי אפשר - שכבר נגזרה גזרה, ולהתאבל יותר מדאי אי אפשר - שאין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה, דכתיב: במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו, אלא כך אמרו חכמים: סד אדם את ביתו בסיד, ומשייר בו דבר מועט. וכמה? אמר רב יוסף: אמה על אמה. אמר רב חסדא: כנגד הפתח. עושה אדם כל צרכי סעודה, ומשייר דבר מועט....

א. ויקרא פרק י, א-ג

וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בָּהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂמִימוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְקֹזֶק אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם: וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְקֹזֶק וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי יְקֹזֶק: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר דָּבַר יְקֹזֶק לֵאמֹר בְּקִרְבִּי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶקְבֹּד וַיֵּדֶם אֶהֱרֹן:

ב. בראשית פרק לו, לא-לה

וַיִּקְחוּ אֶת כְּתֹנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחָטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכְּתֹנֶת בַּדָּם: וַיִּשְׁלְחוּ אֶת כְּתֹנֶת הַפָּסִיס וַיָּבִיאוּ אֶל אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצָּאֵנוּ הֵכֵר נָא הַכְּתֹנֶת בְּנֶךְ הוּא אִם לֹא: וַיִּפְרָה וַיֹּאמֶר כְּתֹנֶת בְּנֵי חֵיהָ רָעָה אֶקְלָתְהוּ טָרֵף טָרֵף יוֹסֵף: וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמֹלְתָיו וַיִּשָּׂם שָׁק בְּמַתְּנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל בְּנוֹ יָמִים רַבִּים: וַיִּקְמוּ כָל בְּנָיו וְכָל בָּנֵתָיו לִנְחָמוֹ וַיִּמָּאֵן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי אֶרֶד אֶל בְּנֵי אָבִי לִשְׁאֵלָה וַיִּבְךְ אֹתוֹ אֲבִיו:

ג. רש"י ויקרא פרשת שמיני פרק י פסוק ג

הוא אשר דבר וגו' - היכן דבר ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי (שמות כט מג). אל תקרי בכבודי אלא במכובדי. אמר לו משה לאהרן אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי או בד, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך:

ד. אבות דרבי נתן פרק יד

כשמת בנו של רבן יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לנחמו. נכנס רבי אליעזר וישב לפניו ואמר ליה רבי רצונך אומר דבר אחד לפניך. אמר לו אמור. אמר לו אדם הראשון היה לו בן ומת וקבל עליו תנחומין אף אתה קבל תנחומין. אמר לו לא די לי שאני מצטער בעצמי אלא הזכרת לי צערו של אדם הראשון. נכנס רבי יהושע ואמר לו רצונך אומר דבר אחד לפניך. אמר לו אמור. אמר לו איוב היה לו בנים ובנות ומתו כולם ביום אחד וקבל עליהם תנחומין אף אתה קבל תנחומין אמר לו לא די לי שאני מצטער בעצמי אלא שהזכרת לי צערו של איוב. נכנס רבי יוסי וישב לפניו אמר לו רבי רצונך אומר דבר אחד לפניך. אמר לו אמור. אמר לו אהרן היה לו שני בנים גדולים ומתו שניהם ביום אחד וקבל עליהם תנחומין שנאמר וידם אהרן ואף אתה קבל תנחומין. אמר לו לא די לי שאני מצטער בעצמי אלא שהזכרתי צערו של אהרן. נכנס רבי שמעון ואמר לו רבי רצונך אומר דבר אחד לפניך. אמר לו אמור. אמר לו דוד המלך היה לו בן ומת וקבל תנחומין ואף אתה קבל תנחומין אף אתה רבי קבל תנחומין. אמר לו לא די לי שאני מצטער בעצמי אלא שהזכרתי צערו של דוד המלך. נכנס רבי אלעזר בן ערך נכנס וישב לפניו ואמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שהפקיד אצלו המלך פקדון. בכל יום ויום היה בוכה וצועק ואומר אוי לי אימתי אצא מן הפקדון הזה בשלום. אף אתה רבי היה לך בן קרא תורה מקרא נביאים וכתובים משנה הלכות ואגדות ונפטר מן העולם בלא חטא ויש לקבל עליך תנחומין כשהחזרת פקדונך שלם. אמר לו רבי אלעזר בני נחמתני כדרך שבני אדם מנחמין....

ה. רשב"ם ויקרא פרק י פסוקים א-ג

וימותו לפני י"י - ומיד כששמע אהרן היה רוצה להניח העבודה ולהתאבל על בניו:

ויאמר משה אל אהרן - אל תתאבל ואל תבכה ואל תחדל מן העבודה, כי הדבר הזה אשר אני אומר לך הוא אשר דבר י"י:

הקדוש ברוך הוא, שנאמר הוד והדר לפניו עז וחדוה במקומו! - לא קשיא: הא - בבתי גואי, הא - בבתי בראי.

יד. ספרי דברים פרשת נצבים פיסקא שה

וכיון שמת משה היה יהושע בוכה ומצעק ומתאבל עליו במרד והיה אומר אבי אבי רבי רבי אבי שגדלני רבי שלמדני תורה והיה מתאבל עליו ימים רבים עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא ליהושע יהושע עד כמה אתה מתאבל והולך וכי לך בלבד מת משה והלא לא מת אלא לי שמים שמת אבל גדול הוא לפני שנאמר (ישעיה כב יב) ויקרא ה' אלהים ביום ההוא לבכי ולמספד

טו. יואל שפיץ – סיפור טוב מתחיל מהאמצע, עמוד 187

ידעתי שלרב עדין גם היה חבר טוב שנהרג. אריה טוויג, שנפל בסיני במלחמת יום כיפור. פעם, שרה (אשת הרב שטיינזלץ) סיפרה ליונת ולי על הקרבה הגדולה בין השניים. "מאז שנהרג", אמרה, "עדין לא צוחק. לפני כן הוא ידע להתגלגל מצחוק. מאז הוא מחייך, אבל זה כבר לא אותו צחוק". לעומתה, הרב עדין אף פעם לא סיפר לנו על אריה. אני ממש רציני לשאול איך הוא מתמודד ומה יש לו לומר, אבל התביישתי. ובכל זאת, יום אחד, באיזו נסיעה שבה הקפצתי אותו, העזתי ושאלתי: "הרב, גם לך נהרג חבר. מה אתה עושה עם זה? לאן לקחת את הזעזוע והכאב?"

הרב עדין דיבר קצרות, היה ניכר שלא נוח לו לעסוק בזה. הוא הישיר מבט לאיזו נקודה עלומה במרחב ואמר בערך כך: "אנשים שמתו על קידוש השם עולים לעולם עליון מאוד, אבל בכל זאת, יש דברים שאפשר לעשות רק בעולם הזה - ואת זה הם לא יכולים לעשות. אנחנו, שמצויים כאן, בעולם שהוא נמוך מאוד וגם גבוה מאוד - יכולים להשלים את מה שהחסירו. לא צריך בשביל זה טקסי הנצחה או מבנים לזכרם.

פשוט, כשאתה עושה מעשה טוב, מגדל את הילדים שלך, עושה מצווה או מתפלל - תעשה את זה גם בשמם, מכוחם. כל אדם מגלה פן מסוים של השכינה בעולם, ועכשיו כשהם לא יכולים לעשות זאת, אנחנו צריכים לעשות את זה עבורם".

זהו, הוא לא רצה לדבר על זה יותר.

ופעם אחרת, בשיחה ביום הזיכרון, הוא השלים עוד קצת את התמונה. וכך אמר:

"את הזעזוע על מות קדושים אי אפשר לטשטש, אבל על הדכדוך צריך להתגבר. הזעזוע יכול להוביל גם לעשיית מעשים טובים והוספת חיים - ולשם ראוי לנתב אותם".

165

וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי הַנְּבִיאִים צָעָקָה אֶל אֱלִישָׁע לֵאמֹר עֲבָדְךָ אִישִׁי מֵת וְאַתָּה יָדַעְתָּ כִּי עֲבָדְךָ הָיָה יָרָא אֶת יְקֹזֶק וְהַנְּשָׂה בָּא לְקַחְתָּ אֶת שְׁנֵי יָלְדָיו לִּי לְעֲבָדִים: וַיֹּאמֶר אֵלָיָה אֱלִישָׁע מָה אֶעֱשֶׂה לָּךְ הִגִּידִי לִי מָה יֵשׁ לָךְ בְּבִית וַתֹּאמֶר אֵין לְשִׁפְחָתְךָ כָּל בְּבִית כִּי אִם אֶסוּף שָׁמֶן: וַיֹּאמֶר לָכִי שְׂאֲלִי לָךְ פָּלִים מִן הַחוּץ מֵאֵת כָּל שְׂכָנֶיךָ פָּלִים רַקִּים אֶל תִּמְעָעִטִי: וּבָאת וְסָגַרְתָּ הַדְּלָתָּ בַּעֲדָךְ וּבַעֲדַת בְּנֶיךָ וַיִּצְקֶתָ עַל כָּל הַפָּלִים הָאֵלֶּה וְהִמְלֵא תִּסְיָעִי: וַתִּלָּךְ מֵאֵתוֹ וַתִּסָּגֶר הַדְּלָתָּ בַּעֲדָהּ וּבַעֲדַת בְּנֶיהָ הֵם מְגֹשִׁים אֵלָיָה וְהִיא מִיִּצְקֶת מוֹצָקָת: וְהִיא כְּמִלְאֵת הַפָּלִים וַתֹּאמֶר אֶל בְּנָהּ הִגִּישָׁה אֵלַי עוֹד פָּלִי וַיֹּאמֶר אֵלָיָה אֵין עוֹד פָּלִי וַיַּעֲמֵד הַשָּׁמֶן: וַתֵּבֵא וַתִּגַּד לְאִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָכִי מְכָרִי אֶת הַשָּׁמֶן וְשָׁלְמִי אֶת נְשִׁיכִי נָשִׁיךָ וְאֶת בְּנֵיכִי וּבְנֶיךָ תַּחֲיֶי בְּנוֹתָר.

110

170

115

175

י. ליקוטי מוהר"ן תורה רפ

דע כי צריך לדון את כל אדם לכף זכות, ואפילו מי שהוא רשע גמור, צריך לחפש ולמצוא בו איזה מעט טוב, שבאותו המעט אינו רשע, ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב, ודן אותו לכף זכות, עי"ז מעלה אותו באמת לכף זכות, ויוכל להשיבו בתשובה... וכן צריך האדם למצוא גם בעצמו, כי זה ידוע שצריך האדם לזוהר מאד להיות בשמחה תמיד, ולהרחיק העצבות מאד מאד (כמבואר אצלנו כמה פעמים) ואפי' כשמתחיל להסתכל בעצמו ורואה שאין בו שום טוב, והוא מלא חטאים, ורוצה הבעל דבר להפילו על ידי זה בעצבות ומרה שחורה ח"ו, אעפ"כ אסור לו ליפול מזה, רק צריך לחפש ולמצוא בעצמו איזה מעט טוב, כי איך אפשר שלא עשה מימיו איזה מצוה או דבר טוב, ואף שכשמתחיל להסתכל באותו הדבר הטוב, הוא רואה שהוא ג"כ מלא פצעים ואין בו מתוס, היינו שרואה שגם המצוה והדבר שבקדושה שזכה לעשות, הוא ג"כ מלא פניות ומחשבות זרות ופגמים הרבה, עכ"ז איך אפשר שלא יהיה באותה המצוה והדבר שבקדושה איזה מעט טוב, כי עכ"פ איך שהוא, עכ"פ היה איזה נקודה טובה בהמצוה והדבר טוב שעשה, כי צריך האדם לחפש ולבקש למצוא בעצמו איזה מעט טוב, כדי להחיות את עצמו, ולבוא לידי שמחה כנ"ל, ועל ידי זה שמחפש ומוצא בעצמו עדיין מעט טוב. עי"ז הוא יוצא באמת מכף חובה לכף זכות ויוכל לשוב בתשובה

180

125

185

130

190

135

195

140

יא. רד"ק, מלכים ב פרק ד פסוק א

מאתיים שישים וחמש פעמים הייתה צווחת אשת עובדיה כך ולא שמעו לה. ולא ידעה מה לעשות עד שהלכה לבית הקברות.... היתה מתפלשת בקברו של בעלה והייתה צווחת ואומרת: אדוני, אדוני, היכן הבטחת לי בשעה שחלית ומתת, כאשר אמרתי לך למי אתה עוזב אותי ואת שני בני, ואתה ענית לי שריבון העולם יהיה ביטחוני? השיב עובדיה ואמר לה: לך לאלישע עם מעט השמן שנשאר אצלך ושיברכך בו, שאני כשהחבאתי את מאה הנביאים וכלכלתים במערה בלחם ובמים, לא פסקה מנורת השמן להם לא ביום ולא בלילה. יזכיר הנביא דברים אלו לקב"ה וישלם לכם מה שהלוויתיו.

145

200

150

יב. רש"י מלכים ב פרק ד פסוק ז

ותבא ותגד וגו' - באת ליטול עצה אם למכור אם להמתין עד שיוקר עוד אמר לה לך מכרי כי יש די לכל נשיך ולחיות את ובניך בנותר עד שיחיו המתים:

155

יג. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ה עמוד ב

ואם לא תשמעוה במסותרים תבכה נפשי מפני גוה אמר רב שמואל בר איניא משמיה דרב: מקום יש לו להקדוש ברוך הוא ומסותרים שמו. מאי מפני גוה? אמר רב שמואל בר יצחק: מפני גאוותן של ישראל שניטלה מהם ונתנה לנכרים. רבי שמואל בר נחמני אמר: מפני גאוותה של מלכות שמים. ומי איכא בכיה קמיה הקדוש ברוך הוא? והאמר רב פפא: אין עציבות לפני

160